

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ศักยภาพในการพัฒนาตนเองของชาวนาไทย :

กรณีศึกษาชาวนาสามหมุ่บ้าน ในจังหวัดลำพูน

"The Potentiality of self - development
of Thai peasant ; A case study of
the peasant of Three Villages in
Changwat Lamphun."

โดย

นายบัวพันธ์ พรหมทิง

เสนอ

โครงการบัณฑิตศึกษาพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ.2532

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ศักยภาพในการพัฒนาตนเองของชาวนาไทย : กรณีศึกษา
ชาวนาสามหมุ่บ้านในจังหวัดลำพูน

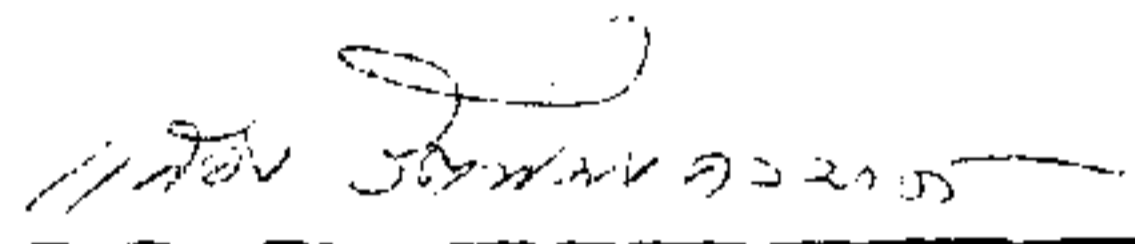
The Potentiality of self - development of
Thai peasant : A case study of peasant of
Three Villages in Changwat Lumphun

โดย

นายบัวพันธ์ พรรคทอง

โครงการบัณฑิตศึกษาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อนุมัติให้เนบวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญา พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

วันที่ 20 เม.ย. 33

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสวง รัตนมงคลมาศ)

ประธานกรรมการ

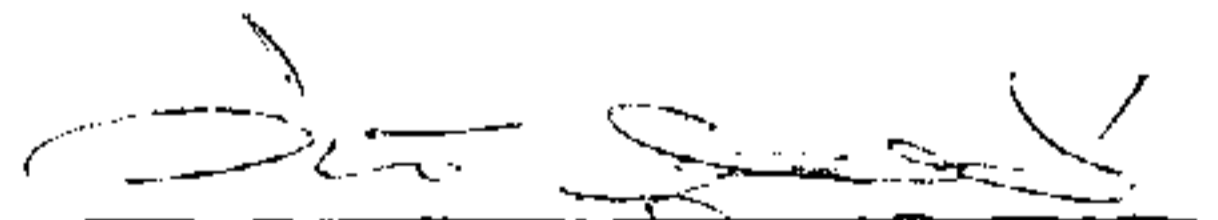
วันที่ 20 เม.ย. 33

(รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา สุวรรณชะงู)

กรรมการ

วันที่ 20 เม.ย. 33

(อาจารย์วิชัย รูปจำนงค์)

กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ พยายามทำความเข้าใจปัญหาเรื่องศักยภาพในการพัฒนาตนเองของ ชาวนาไทยว่า มีอยู่หรือไม่อย่างไร ศักยภาพในการพัฒนาตนเองของชาวนา อาจพิจารณา จากเงื่อนไข 2 ด้าน คือเงื่อนไขภววิสัย หรือสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพของชาวนาและ เงื่อนไขอัตวิสัย หรือลักษณะทางทัศนคติ แนวคิดของชาวนา กล่าวอีกนัยหนึ่ง ศักยภาพใน การพัฒนาตนเองของชาวนา สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้หมายถึง ความสามารถของชาวนาในการ เอาชนะสิ่งแวดล้อม (Environmental mastering) และความสามารถในการเอาชนะ ตนเอง (Self - mastering) ของชาวนานั้นเอง

ทฤษฎีที่เป็นกรอบชี้นำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีทางทฤษฎีทางจิตวิทยา ซึ่งมี 3 แนวคิดหลักคือ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของสังคม แนวคิด เกี่ยวกับเรื่องความแปลกแยกและจิตสำนึกที่ผิดปกติ และแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างส่วนตน การศึกษาเกี่ยวกับชาวนาตามทัศนะทางทฤษฎีจิตวิทยาเหล่านี้ จะต้องพิจารณาชาวนาในฐานะที่เป็น ขั้นตอนหนึ่งของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการก้าวเข้าไปสู่วิถีการ ผลิตแบบทุนนิยมนั่นเอง พัฒนาการดังกล่าวนี้ ทำให้สภาพแวดล้อมในการดำรงชีพของชาวนา แยกห่างไกลออกไปจากตัวชาวนาจนยากที่ชาวนาจะสามารถควบคุม กำกับ หรือสามารถเอาชนะ สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นได้ และในขณะที่แยกห่างของสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพออกจากตัวชาวนา ย่อมส่งผลกระทบต่อรูปแบบทางทัศนคติ แนวคิดของชาวนาด้วย

การศึกษาค้นคว้านี้ ได้ใช้วิธีการทั้งสองด้าน คือทั้งทางด้านปริมาณและทางด้าน คุณภาพ การคัดเลือกหมู่บ้านที่ทำการศึกษาค้นคว้านี้ ได้ยึดเกณฑ์ทางด้านภววิสัย คือการถือครอง ที่ดินของชาวนา ซึ่งแบ่งชุมชนหมู่บ้านของชาวนาออกเป็นสามประเภท คือหมู่บ้านที่ชาวนาเป็น เจ้าของที่ดิน หมู่บ้านชาวนาเช่าที่ดิน และหมู่บ้านชาวนาจ้าง ในด้านขอเท็จจริงนั้น ใน หมู่บ้านหนึ่งอาจมีชาวนาหลายกลุ่มอาศัยรวมกันอยู่ ในพื้นที่พิจารณาจากด้านหลักคือภาวะการถือ ครองที่ดินของชาวนาเท่านั้น ส่วนการสัมภาษณ์ชาวนาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Structured interview schedule) ได้สุ่มตัวอย่างจากชาวนาสามหมู่บ้าน โดยการจำแนกชาวนาออก

เป็นช่วงชั้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎี คือชาวนาเจ้าของที่ดิน ชาวนาเช่าที่ดิน และชาวนา
รับจ้าง ซึ่งชาวนาทั้งสามกลุ่มที่สัมภาษณ์ครั้งนี้มีจำนวน 160 คน

ส่วนการศึกษาทางทัศนคติภาพนั้น เป็นการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
ของชาวนาในแต่ละชุมชน แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา ทำให้วิธีการทำนี้ไม่อาจ
ปฏิบัติได้อย่างเต็มรูป ข้อมูลทางทำนี้ในทำนหลักมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ชาวสำคัญ

(key - informant)

ผลการศึกษาโดยการพิจารณาจากพัฒนาการของแต่ละชุมชนพบว่า การก้าวเข้าไป
สู่การปลูกพืชเพื่อการค้าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงอันสำคัญของชาวนา อย่างไรก็ตาม ภัยเงื่อนไซ
สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะสภาพทางกายภาพที่แตกต่างกัน ความสามารถในการครองครองและ
กำกับสภาพแวดล้อมของชาวนาแตกต่างกันออกไปนั่นคือ ชาวนากลุ่มหนึ่งได้กลายเป็น "ผู้ผลิต
สินค้าขนาดเล็ก" ซึ่งมีปัจจัยการผลิต (ที่ดิน) เป็นของตนเอง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง ได้สูญเสีย
ที่ดินกลายเป็น "กรรมกรชีพชนบท" ส่วนกลุ่มชาวนาเช่าที่ดินนั้นพบว่า ชาวนากลุ่มนี้ได้กลายเป็น
อยู่ในฐานะผู้เช่าที่ดินมานานแล้ว และในปัจจุบันแรงงานของชาวนากลุ่มนี้ส่วนหนึ่งได้เข้าร่วม
เป็นกรรมกรรับจ้างในภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ คราวเรือนชาวนากลุ่มนี้จึงกลายเป็น
"กึ่งกรรมกร-กึ่งชาวนา"

ส่วนผลการทดสอบทางสถิติเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไซทางอควิสัย
และเงื่อนไซทางค่านภวิสัยของชาวนาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีพบว่า ความหมายในการดำเนิน
ชีวิตและความมีอิทธิพล มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเอาชนะสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติ ส่วนตำแหน่งแห่งที่ของสถานภาพและความหวังในการดำเนินชีวิตพบว่า มีความ
สัมพันธ์กับความสามารถในการเอาชนะสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

Abstract

This study aimed to investigate the problem of the peasant under recent phase of development of society, capitalist development. Two purposes of this study was designed, what and how self - development of the peasant exist and what conditions that obstruct or facilitate self - development of the peasant.

The theoretical orientation which guides this study was developed from Marxist theories, there were theories of human being and social in natural state, alienation and false consciousness and superstructure theories. According to Marxist point of view, self - development potentiality of the peasant was the result of historical development, or in specific word, capitalist development. Through those development, the environment had more complex and more separate from the human, and that cause the difficult of the human to govern or control the environmental. Meanwhile, more complex and more separate of the environmental cause the difficult of the human to percieve and can not develop ideas or way of thinking corresponding to those environment. These basic theory had develop to be a conceptual framework. According to this study, self - development of the peasant means two type of abilities of the peasant, "environmental mastering" and "self - mastering"

To meet these purpose, two methodological, qualitative and quantitative were applied. According to quantitative

approach, three village of peasant in Changwat Lumphun was selected, base on objective criteria (land holding).

Population, the peasant in those three villages, also base on objective criteria, had divided to three types for sample selection, there were land - owner operator, tenancy and wage labourer. The structure interview schedule was designed for 160 peasants interviewing.

According to qualitative approach, this study try to investigate the historical development of three villages of the peasant. Most information was collected from key informant interview. Although many limitation, this methodology could not fully applied.

Following to the result of this study, environmental had more complex and more separate from the peasant when they turned to plant commercial crops. According to the physical condition, the peasant of Ban Loaw can still controll some environmental conditions. They owned small land and plant commercial crops. The peasant of Ban San had been rent the land for cultivate for along times. Under the present environmental, partly peasants of Ban San had joined a labour in a modern economics sector, partly still rent the land to cultivate in the village. The peasant of Ban Bauk is the case of the most separate of environmental from the peasant. They totally lose their cultivate land after they turned to plant a commercial crops.

Following to statistical analysis, this study found that objective condition or "enviromental mastering" effected two type of subjective conditions or "self - mastering", there were Meaning of Life and Inflaence Overthings of the peasant. Although objective condition did not effected others two subjective condithions in this study, there are Place of Status and Hope of Life.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ ใช้เวลาค่อนข้างยาวนานกว่าจะสำเร็จลุล่วงลงไปได้ และทั้งนี้ก็ได้ การสนับสนุนและให้คำแนะนำทาง ๆ ของมิตรสหายของข้าพเจ้า คุณชูศักดิ์ วิทยาทศ สถานีวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คุณศิริศักดิ์ มีเมธ คุณบุญส่ง เวชยศิริรินทร์ รวมถึง เพื่อนร่วมงานที่สำนักพิมพ์จิตอาสาสมัคร ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณมิตรสหายเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ ซึ่ง ข้าพเจ้าไม่สามารถกล่าวถึงในที่นี้ได้ทั้งหมด

การเก็บข้อมูลสนาม ลุล่วงไปไ้ควยก็ โดยผู้ศึกษาได้รับความร่วมมือจากชาวนา ใน 3 หมู่บ้านในจังหวัดลำพูน รวมไปถึงข้าราชการท้องถิ่น ที่อำนวยความสะดวกในสถานที่ต่าง ๆ อย่างดียิ่ง นอกจากนี้ ผู้ช่วยนักวิจัยทั้ง 5 คน ก็ทำงานนี้ด้วยความกระตือรือร้น ท่านทั้งหลาย เหล่านี้ มีส่วนอันสำคัญที่ทำให้การศึกษานี้สำเร็จลงได้

การศึกษาทั้งหมดนี้ ข้าพเจ้าได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ 3 ท่านคือ ผศ.แสวง รัตนมงคลมาศ รศ.พิทยา สุวรรณชญ และ อ.วิชัย รูปชาติ ท่านทั้ง 3 ไ้คอยชี้แนะให้ ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ความเป็นครู และความเมตตาของท่านทั้ง 3 มีมากเกินกว่า ที่ข้าพเจ้าจะกล่าวขอบพระคุณในที่นี้

หากคุณความดีจะมีบ้าง จากงานอันนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณความดีเหล่านี้ให้แก่ผู้มี พระคุณทั้งหลาย ที่ไ้มีส่วนช่วยให้งานครั้งนี้ลุล่วงไปไ้ และรวมถึงบิดา-มารดาของข้าพเจ้า ผู้ซึ่งต่อสู้เพื่อการศึกษาของบุตรมาโดยตลอด

บัวพันธ์ พรรคหิง

ธันวาคม 2532

สารบัญ

บทคัดย่อ	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	3
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
ค่านิยมเชิงปฏิบัติการ	16
ระเบียบวิธีวิจัย	17
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
ชาวนาในทัศนะของมาร์กซ์	19
ชาวนาร์สเขียนตามแนวคิดของเลนิน	20
ชาวนาจนรอบข้างของจีน : แนวความคิดของเหมา เจ๋อ ตุง	23
การศึกษาเกี่ยวกับชาวนาไทย	27
บทที่ 3 สภาพแวดล้อมในการดำรงชีพของชาวนา	
ชาวนาเจ้าของที่ดินบ้านเหล่า	36
ชาวนาเช่าที่ดินบ้านสัน	41
ชาวนารับจ้างบ้านบวก	45
บทที่ 4 ความสามารถในการเอาชนะตนเองและความสามารถในการเอาชนะ สิ่งแวดลอมของชาวนา	
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	50
ความสามารถในการเอาชนะสิ่งแวดลอม	53
ตำแหน่งแห่งที่ทางสถานภาพ	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ความหมายในการดำเนินชีวิต	59
ความหวังในการดำเนินชีวิต	62
ความมีอิทธิพล	67
บทที่ 5 ศักยภาพในการพัฒนาตนเองของชาวนา : สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	73
บรรณานุกรม	bi 80
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	q 84
ภาคผนวก ข การวิเคราะห์การันแปรทางเคียว	ap 88